

Joanna Borowik

Zadania i treści wychowawczo-profilaktyczne szkoły w nowej podstawie programowej dla liceum, technikum i branżowej szkoły II stopnia

WYCHOWANIE I PROFILAKTYKA

Joanna Borowik

Zadania i treści wychowawczo-profilaktyczne szkoły w nowej podstawie programowej dla liceum, technikum i branżowej szkoły II stopnia

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2019

Konsultacja merytoryczna
Maria Talar

Redakcja i korekta
Angelika Wiśniewska

Projekt okładki i serii, layout,
redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Elementy graficzne: © g13dr3/Fotolia.com,
© dglimages/stock.adobe.com

ISBN 978-83-00000-11-22
ISBN 978-83-66047-21-1 (seria „Wychowanie i Profilaktyka”)

Warszawa 2019
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji CC BY-NC 4.0 Polska
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>).

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl

Spis treści

Tabela 1. Sfera fizyczna.....	4
Tabela 2. Sfera społeczna	9
Tabela 3. Sfera duchowa.....	16
Tabela 4. Sfera psychiczna (intelektualna i emocjonalna)	27

O tym jak ważne jest wychowanie i działania profilaktyczne i o tym jak bardzo mogą one wpłynąć na dorosłe życie uczniów, wie każdy nauczyciel. To właśnie wykształcone w tym procesie umiejętności decydują o przyszłości młodych ludzi. Jakość oddziaływań wychowawczo-profilaktycznych jest zarówno sumą pracy pojedynczych nauczycieli, jak również wypracowanym modelem działania wszystkich członków rady pedagogicznej. Dlatego tak ważne są przemyślane działania mające na celu wspieranie uczniów na różnorodnych płaszczyznach, mające za zadanie wpływanie na rozwój osobowości we wszystkich sferach: fizycznej, psychicznej (emocjonalnej i intelektualnej), społecznej i duchowej. Poniżej zaprezentowane zostały treści wychowawcze zawarte w podstawie programowej zaplanowane do realizacji w ramach poszczególnych przedmiotów.

Tabela 1. Sfera fizyczna

Szkoła/przedmiot	Wymagania szczegółowe. Uczeń
Liceum i technikum	
Język polski	reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
Historia muzyki	- kształtowanie umiejętności właściwego reagowania na niebezpieczeństwa zagrażające życiu i zdrowiu; - doskonalenie umiejętności dbałości zarówno o własne ciało, jak i najbliższe otoczenie; - poznawanie siebie, swoich zdolności i rozwijanie zainteresowań sprzyjających motywacji do uczenia się;
Historia	charakteryzują rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie;
Geografia	- przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Ziemi; - rozpoznaje oznakowanie żywności ekologicznej oraz rozumie potrzebę zapoznania się z opisem pochodzenia i składem nabywanych produktów spożywczych;
Biologia	- planuje działania prozdrowotne; - rozumie znaczenie badań profilaktycznych i rozpoznaje sytuacje wymagające konsultacji lekarskiej; - rozumie znaczenie poradnictwa genetycznego i transplantologii; - dostrzega znaczenie osiągnięć współczesnej nauki w profilaktyce zdrowia;

	• rozumie zagrożenia wynikające ze stosowania środków dopingujących i psychoaktywnych; • rozumie zasadność ochrony przyrody; • prezentuje postawę szacunku wobec wszystkich istot żywych oraz odpowiedzialnego i świadomego korzystania z dóbr przyrody; • objaśnia zasady zrównoważonego rozwoju; • przedstawia zasady racjonalnego żywienia; • przedstawia zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia) i przewiduje ich skutki zdrowotne; • podaje przyczyny (w tym uwarunkowania genetyczne) otyłości oraz sposoby jej profilaktyki; • przedstawia znaczenie badań diagnostycznych (gastroskopia, kolonoskopia, USG, próby wątrobowe, badania krwi i kału) w profilaktyce i leczeniu chorób układu pokarmowego, w tym raka żołądka, raka jelita grubego, zespołów złego wchłaniania, choroby Crohna; • wykazuje związek między stylem życia i chorobami układu krążenia (miażdżyca, zawał mięśnia sercowego, choroba wieńcowa serca, nadciśnienie tętnicze, udar, zylaki); przedstawia znaczenie badań diagnostycznych w profilaktyce chorób układu krążenia (EKG, USG serca, angiokardiografia, badanie Holtera, pomiar ciśnienia tętniczego, badania krwi); • analizuje znaczenie badań diagnostycznych w profilaktyce chorób układu moczowego (badania moczu, USG jamy brzusznej, urografia); • wykazuje biologiczne znaczenie snu; • wyjaśnia wpływ substancji psychoaktywnych, w tym dopalaczy, na funkcjonowanie organizmu; • wyjaśnia wpływ odżywiania się (w tym suplementacji) i aktywności fizycznej na rozwój oraz stan kości i mięśni człowieka; • przedstawia wpływ substancji stosowanych w dopingu na organizm człowieka;
Chemia	• przestrzega zasad bezpieczeństwa i higieny pracy; • proponuje sposoby ochrony środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem i degradacją zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
Fizyka	• przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas wykonywania obserwacji, pomiarów i doświadczeń;
Informatyka	• postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad;

	• respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych; • stosuje dobre praktyki w zakresie ochrony informacji wrażliwych (np. hasła, pin), danych i bezpieczeństwa systemu operacyjnego, objaśnia rolę szyfrowania informacji; • opisuje szkody, jakie mogą spowodować działania pirackie w sieci, w odniesieniu do indywidualnych osób, wybranych instytucji i całego społeczeństwa;
Wychowanie fizyczne	• doskonalenie umiejętności rozpoznawania i oceny własnego rozwoju fizycznego oraz sprawności fizycznej; • wzmacnianie potrzeby podejmowania aktywności fizycznej przez całe życie z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa; • utrwalanie umiejętności stosowania w życiu codziennym zasad sprzyjających zachowaniu zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego z uwzględnieniem różnych okresów życia i specyfiki zawodu; • kształtowanie umiejętności działania jako krytyczny konsument (odbiorca) sportu oraz produktów i usług rekreacyjnych i zdrowotnych; • doskonalenie umiejętności osobistych i społecznych sprzyjających całonocnej aktywności fizycznej; • wyjaśnia związek między sprawnością fizyczną a zdrowiem i dobrym samopoczuciem; • wskazuje mocne i słabe strony własnej sprawności fizycznej; • omawia sposoby utrzymania odpowiedniej masy ciała we wszystkich okresach życia; • definiuje pojęcie wskaźnik masy ciała (BMI); • diagnozuje, planuje i organizuje własną, tygodniową aktywność fizyczną (trening zdrowotny), z uwzględnieniem sportów całego życia przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii (urządzenia monitorujące, aplikacje internetowe) i rekomendacji zdrowotnych (np. WHO lub UE); • przeprowadza rozgrzewkę ukierunkowaną na wybraną formę aktywności fizycznej; • stosuje poznane elementy techniki i taktyki w wybranych indywidualnych i zespołowych formach aktywności fizycznej (z uwzględnieniem form nowoczesnych i form z innych kręgów kulturowych, np. capoeira, frisbee ultimate, lacrosse, kabaddi, korfball, tchoukball); • wykorzystuje środowisko do planowania aktywności fizycznej (np. programowanie ścieżki zdrowia, biegi terenowe), z uwzględnieniem zastosowania nowoczesnych technologii; • wykonuje podstawowe elementy samoobrony; • wyjaśnia, co oznacza odpowiedzialność za zdrowie własne i innych ludzi; • wyjaśnia zależności między odżywianiem i nawadnianiem a wysiłkiem fizycznym i rodzajem pracy zawodowej; • opracowuje indywidualny, jednodniowy plan żywienia, z uwzględnieniem bilansu energetycznego i zgodny z planem treningu zdrowotnego;

	• opracowuje i wykonuje zestaw ćwiczeń kształtujących i kompensacyjnych w zakresie treningu funkcjonalnego, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki bólów kręgosłupa oraz rodzaju pracy zawodowej;
Edukacja dla bezpieczeństwa	• ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia; • dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie); • wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków; • odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ od takich, na które nie może; • omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu; • wyjaśnia zagadnienia związane z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną; uzasadnia jej znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi; • analizuje tendencje związane z brakiem aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce; • potrafi ocenić intensywność wysiłku fizycznego (np. na podstawie pomiaru częstości akcji serca w czasie i po wysiłku); • potrafi analizować wartość odżywczą produktów żywnościowych np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu; • wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym żywieniem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi; • definiuje pojęcia bulimia i anoreksja; wyjaśnia ich następstwa; • wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym odżywianiem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi; • analizuje objawy różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnienie od komputera, internetu, hazardu; • wie, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań; • zna wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież w Polsce; wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków; • zna zasady odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety;

Wychowanie do życia w rodzinie	- zna podstawy higieny okresu dojrzewania; troszczy się o zdrowie: właściwe odżywianie, odpowiedni strój, sen i aktywność fizyczną; - przedstawia przyczyny, skutki i profilaktykę przedwczesnej inicjacji seksualnej; - zna choroby przenoszone drogą płciową; rozumie ich specyfikę, rozwój i objawy; wie, jakie są drogi przenoszenia zakażenia, zna zasady profilaktyki;
Etyka	- podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie; wyjaśnia, dlaczego należy odnosić się z szacunkiem do własnego ciała; - formułuje argumenty na rzecz ochrony przyrody, angażuje się w działania na rzecz ochrony środowiska.
BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum	
Wychowanie fizyczne	- omawia sposoby utrzymania odpowiedniej masy ciała we wszystkich okresach życia; - dobiera sposoby kształtowania sprawności fizycznej w zależności od charakteru pracy zawodowej; - wskazuje możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii do oceny tygodniowej aktywności fizycznej; - stosuje poznane elementy techniki i taktyki w wybranych indywidualnych i zespołowych formach aktywności fizycznej (z uwzględnieniem form nowoczesnych i form z innych kręgów kulturowych, np. capoeira, frisbee ultimate, lacrosse, kabaddi, korfball, tchoukball); - wyjaśnia, gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia oraz dokonuje krytycznej analizy informacji medialnych w tym zakresie (trendy, mody, diety, wzorce żywieniowe); - wyjaśnia relacje między sportem profesjonalnym i sportem dla wszystkich a zdrowiem, w tym problem dopingu; - opracowuje i wykonuje zestaw ćwiczeń kształtujących i kompensacyjnych w zakresie treningu funkcjonalnego, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki bólów kręgosłupa oraz rodzaju pracy zawodowej;
Etyka	- podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie; wyjaśnia, dlaczego należy odnosić się z szacunkiem do własnego ciała; - analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań; - podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych; - formułuje argumenty na rzecz ochrony przyrody, angażuje się w działania na rzecz ochrony środowiska.

BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej	
Wychowanie fizyczne	• omawia sposoby utrzymania odpowiedniej masy ciała we wszystkich okresach życia; • wskazuje mocne i słabe strony własnej sprawności fizycznej; • dokonuje samooceny sprawności fizycznej na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych; • dobiera sposoby kształtowania sprawności fizycznej w zależności od charakteru pracy zawodowej; • dokonuje samooceny aktywności fizycznej (objętości i intensywności) na tle indywidualnych potrzeb i rekomendacji zdrowotnych (WHO lub UE); • wykorzystuje środowisko do planowania aktywności fizycznej (np. programowanie ścieżki zdrowia), z uwzględnieniem zastosowania nowoczesnych technologii; • opracowuje i wykonuje zestaw ćwiczeń kształtujących i kompensacyjnych w zakresie treningu funkcjonalnego, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki bólów kręgosłupa oraz rodzaju pracy zawodowej;
Etyka	• podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie; wyjaśnia, dlaczego należy odnosić się z szacunkiem do własnego ciała; • analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań; • podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych; • formułuje argumenty na rzecz ochrony przyrody, angażuje się w działania na rzecz ochrony środowiska;

Tabela 2. Sfera społeczna

Szkoła/ przedmiot	Wymagania szczegółowe. Uczeń
Liceum i technikum	
Język polski	• dba o jasność i precyzję komunikatu; • posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

Język obcy nowożytny	- wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; - nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); - wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; - współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych);
Filozofia	- rozważa problem, czy jest możliwe usunięcie niezgodności poglądów między ludźmi; ZAKRES ROZSZERZONY: - wyjaśnia, dlaczego przykładowa wymiana poglądów nie jest dyskusją; - zna listę kryteriów rzetelnej dyskusji – parlamentarnych (ustalony porządek wypowiedzi, prawdomówność i życzliwe nastawienie do siebie dyskutantów) i logicznych (zrozumiałość wypowiedzi, określenie przedmiotu i założeń dyskusji) – i stosuje się do nich w praktyce; - wskazuje przykładowe chwytły erystyczne (<i>ad vanitatem</i>, <i>ad verecundiam</i>, <i>ad ignorantiam</i>, <i>ad personam</i>, <i>ad populum</i>) stosowane w nieuczciwej dyskusji i opisuje, na czym polega ich nieuczciwość;
Język łaciński i kultura antyczna	- dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem; - dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej; - jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej;
Muzyka	- angażuje się w zadania zespołowe; - jest otwarty na różnorodne propozycje realizacyjne podczas działań projektowych; - wyraża gotowość do komunikowania się i dialogu wewnątrz grupy oraz z odbiorcą (słuchaczem, widzem); - jest zaangażowany w pracę projektową; - organizuje samodzielnie lub zespołowo projekt muzyczny (np. prezentacja muzyczna, audycja muzyczna, uroczystość szkolna, koncert) poprzedzony odpowiednim przygotowaniem merytorycznym (wprowadzeniem do tematu), planowaniem, reklamą (plakat, ulotka, zaproszenie, anonsy na portalach społecznościowych), organizacją, które prowadzą do finalnej realizacji; - komunikuje się w grupie i potrafi nawiązywać kontakty z nowymi osobami; - okazuje szacunek dla twórców i odbiorców;

Historia muzyki	• prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych;
Plastyka	• organizuje samodzielnie lub zespołowo wystawę rzeczywistą lub wirtualną prac plastycznych (np. fotografii), poprzedzoną promocją i reklamą (np. zaproszenie, ulotka, plakat) i np. organizacją wernisażu;
Historia	• opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej i ocenia ich znaczenie;
Wiedza o społeczeństwie	• charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy; • wyjaśnia charakter procesu socjalizacji; podaje przykłady wpływu społecznego w różnych dziedzinach życia; analizuje przypadki oraz przedstawia zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu; • przedstawia podstawowe metody rozwiązywania konfliktów (mediacja, negocjacje, arbitraż) oraz zalety i wady wskazanych rozwiązań; ZAKRES ROZSZERZONY: • przedstawia różnorodne formy komunikowania się; wykazuje znaczenie komunikacji niewerbalnej w porozumiewaniu się; • wyjaśnia zasady zachowań asertywnych; podaje przykłady stosowania zwrotów asertywnych i przedstawia wynikające z tego korzyści; • wyjaśnia mechanizm konfliktów międzygrupowych, w tym ich eskalacji; • przedstawia zasady i metody kreatywnego rozwiązywania problemów; analizuje uwarunkowania prawidłowego procesu decyzyjnego, wspomagające rozwiązywanie problemów osobistych i grupowych; • wyjaśnia – z wykorzystaniem wyników badań społecznych – jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny i zaufanie; przedstawia, jak codzienne zachowania sprzyjają budowaniu kapitału społecznego lub go niszczą;
Geografia	• projektuje wraz z innymi uczniami trasę wycieczki uwzględniając wybrane grupy atrakcji turystycznych w miejscowości lub regionie oraz realizuje ją w terenie, wykorzystując mapę i odbiornik GPS; ZAKRES ROZSZERZONY: • przekonanie o potrzebie odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim na rzecz rozwoju lokalnego, regionalnego oraz Polski; • rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie oraz konieczności stosowania zasady pomocniczości;

Podstawy przedsiębiorczości	• efektywne uczestniczenie w pracy zespołowej z wykorzystaniem umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej oraz wdrażanie zasad skutecznego przywództwa w organizacji; • kształtowanie proaktywności, odpowiedzialności za siebie i innych oraz umiejętnego godzenia własnego dobra z dobrem innych ludzi; • kształtowanie postawy otwartości i szacunku do innych osób oraz zdolności podejmowania dialogu i współpracy; • rozumie rolę umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej jako elementu postawy przedsiębiorczej oraz stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej we współdziałaniu z innymi uczestnikami rynku; • wyjaśnia istotę procesu zarządzania różnymi zasobami przedsiębiorstwa, w tym zasady skutecznego zarządzania ludźmi oparte na koncepcji przywództwa; • stosuje zasady pracy zespołowej, wyjaśnia rolę oraz identyfikuje cechy dobrego lidera i wykonawcy; • wyjaśnia zasady skutecznych negocjacji, uwzględniając strategię „wygrana-wygrana”, przedstawia przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji oraz podaje negatywne skutki ich stosowania;
Biologia	• dyskutuje o problemach społecznych i etycznych związanych z rozwojem inżynierii genetycznej oraz formułuje własne opinie w tym zakresie;
Informatyka	• rozwijanie kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych oraz zarządzanie projektami; • uczestniczy w opracowaniu dokumentacji projektu zespołowego, pracując przy tym w odpowiednim środowisku; • aktywnie uczestniczy w realizacji projektów informatycznych rozwiązujących problemy z różnych dziedzin, przyjmuje przy tym różne role w zespole realizującym projekt i prezentuje efekty wspólnej pracy; • podaje przykłady wpływu informatyki i technologii komputerowej na najważniejsze sfery życia osobistego i zawodowego; korzysta z wybranych e-usług; przedstawia wpływ technologii na dobrobyt społeczeństw i komunikację społeczną; • objaśnia konsekwencje wykluczenia i pozytywne aspekty włączenia cyfrowego; przedstawia korzyści, jakie przynosi informatyka i technologia komputerowa osobom o specjalnych potrzebach; • bezpiecznie buduje swój wizerunek w przestrzeni medialnej; • przedstawia trendy w historycznym rozwoju informatyki i technologii oraz ich wpływ na rozwój społeczeństw; • przy realizacji zespołowego projektu programistycznego posługuje się środowiskiem przeznaczonym do współpracy i realizacji projektów zespołowych, w tym środowiskiem w chmurze; współtworzy zasoby udostępniane na platformach do e-nauczania;

Wychowanie fizyczne	• planuje i współorganizuje szkolne rozgrywki sportowe według systemu pucharowego i „każdy z każdym”; • opracowuje projekt dotyczący wybranych zagadnień zdrowia oraz wskazuje na sposoby pozyskania sojuszników i współuczestników projektów w szkole, domu lub w społeczności lokalnej; • pełni rolę organizatora, zawodnika, sędziego i kibica w zawodach sportowych i imprezach rekreacyjnych; podejmuje inicjatywy indywidualne i zespołowe;
Edukacja dla bezpieczeństwa	• dobiera i demonstrowuje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie); • ustala, co sam może zrobić, aby tworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.);
Wychowanie do życia w rodzinie	• wskazuje źródło konfliktów i określa ich przyczyny; zna sposoby rozwiązywania konfliktów; • rozumie, jak budowane są relacje międzyosobowe, wyjaśnia ich znaczenie w rozwoju społeczno-emocjonalnym; w tym: istota koleżeństwa i przyjaźni, sympatie młodzieńcze; pierwsze fascynacje, zakochanie, miłość, wzajemny szacunek, udzielanie sobie pomocy, współpraca, empatia; • potrafi komunikować swoje uczucia i budować prawidłowe relacje w rodzinie i grupie społecznej; • rozumie, na czym polega odpowiedzialność wszystkich członków za atmosferę panującą w rodzinie; • radzi sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu; umie obronić własne poglądy; • zna zasady savoir-vivre'u w domu rodzinnym i różnych sytuacjach społecznych; • rozumie zasady komunikacji werbalnej i niewerbalnej i jej znaczenie w relacjach interpersonalnych; bierze udział w życiu społecznym poprzez wolontariat, stowarzyszenia, grupy nieformalne i aktywność indywidualną; wrażliwość na osoby potrzebujące pomocy i konkretne sposoby jej udzielania; • rozumie, że osoby z niepełnosprawnością mogą być kolegami i przyjaciółmi; świadomie korzysta ze środków społecznego przekazu;
Etyka	• identyfikuje i analizuje moralne aspekty przyjaźni, charakteryzuje przyjaźń jako relację międzyosobową, ocenia wartość przyjaźni; • identyfikuje i analizuje moralne aspekty miłości, charakteryzuje miłość jako relację międzyosobową, rozważa relację miłości do moralności;

BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum	
Język polski	- zna pojęcie aktu komunikacji językowej i wskazuje jego składowe (nadawca, odbiorca, kod, komunikat, kontekst), dostrzega i omawia współczesne zmiany modelu komunikacji językowej (np. różnice między tradycyjną komunikacją ustną lub pisaną a komunikacją przez internet); - odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego i wartościującego, oficjalne od swobodnego; rozpoznaje i określa zasady jego stosowania w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
Język obcy nowożytny	- prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru); - współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych;
Informatyka	- realizuje projekty zespołowo i prezentuje efekty wspólnej pracy; - objaśnia konsekwencje wykluczenia i pozytywne aspekty włączenia cyfrowego. Przedstawia korzyści, jakie przynosi informatyka i technologia komputerowa osobom o specjalnych potrzebach. Korzysta z wybranych e-usług; - przedstawia trendy w historycznym rozwoju informatyki i technologii oraz ich wpływ na rozwój społeczeństw;
Wychowanie fizyczne	- wymienia czynniki wpływające na podejmowanie aktywności fizycznej zależne od rodziny, kolegów, mediów i społeczności lokalnej; - wykorzystuje środowisko do planowania aktywności fizycznej (np. programowanie ścieżki zdrowia), z uwzględnieniem zastosowania nowoczesnych technologii; - opracowuje i wykonuje indywidualnie, w parze lub zespole dowolny układ tańca towarzyskiego lub nowoczesnego; - pełni rolę organizatora, sędziego i kibica w imprezie rekreacyjno-sportowej;
Etyka	- identyfikuje i analizuje moralne aspekty przyjaźni, charakteryzuje przyjaźń jako relację międzyosobową, ocenia wartość przyjaźni; - identyfikuje i analizuje moralne aspekty miłości, charakteryzuje miłość jako relację międzyosobową, rozważa relację miłości do moralności; - kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka; - wyjaśnia pojęcie dobra wspólnego oraz podaje jego przykłady; angażuje się w realizację dobra wspólnego;
Język regionalny – język kaszubski	nawiązuje kontakty towarzyskie, przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i danych rozmówcy oraz innych osób;

BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej	
Język polski	• wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę; • zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
Język obcy nowożytny	• nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); • wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; • wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; • współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych); • stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych);
Informatyka	• realizuje projekty zespołowo, korzysta ze środowisk umieszczonych w chmurze i prezentuje efekty wspólnej pracy; • przedstawia wpływ technologii na dobrobyt społeczeństw i komunikację społeczną; korzysta z wybranych e-usług; • objaśnia konsekwencje wykluczenia i pozytywne aspekty włączenia cyfrowego; przedstawia korzyści, jakie przynosi informatyka i technologia komputerowa osobom o specjalnych potrzebach; • przedstawia trendy w historycznym rozwoju informatyki i technologii oraz ich wpływ na rozwój społeczeństw;
Wiedza o społeczeństwie	• charakteryzuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – współczesne typy rodziny; wyjaśnia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny w Rzeczypospolitej Polskiej; • charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy; • wyjaśnia charakter procesu socjalizacji; podaje przykłady wpływu społecznego w różnych dziedzinach życia; analizuje przypadki oraz przedstawia zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu; • przedstawia podstawowe metody rozwiązywania konfliktów (mediacja, negocjacje, arbitraż) oraz zalety i wady wskazanych rozwiązań;

Wychowanie fizyczne	- wymienia czynniki wpływające na podejmowanie aktywności fizycznej zależne od rodziny, kolegów, mediów i społeczności lokalnej; - stosuje poznane elementy techniki i taktyki w wybranych indywidualnych i zespołowych formach aktywności fizycznej (z uwzględnieniem form nowoczesnych i form z innych kręgów kulturowych, np. capoeira, frisbee ultimate, lacrosse, kabaddi, korfball, tchoukball); - opracowuje i wykonuje indywidualnie, w parze lub zespole dowolny układ tańca towarzyskiego lub nowoczesnego; - pełni rolę organizatora, sędziego i kibica w imprezie rekreacyjno-sportowej;
Etyka	- identyfikuje i analizuje moralne aspekty przyjaźni, charakteryzuje przyjaźń jako relację międzyosobową, ocenia wartość przyjaźni; - identyfikuje i analizuje moralne aspekty miłości, charakteryzuje miłość jako relację międzyosobową, rozważa relację miłości do moralności; - wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka; - wyjaśnia pojęcie dobra wspólnego oraz podaje jego przykłady; angażuje się w realizację dobra wspólnego;

Tabela 3. Sfera duchowa

Szkoła/przedmiot	Wymagania szczegółowe. Uczeń
Liceum i technikum	
Język polski	- stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność; - stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji; - rozdziela pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; - rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym; - buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki; - zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

Język obcy nowożytny	• proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; • stosuje zwroty i formy grzecznościowe; • ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; • prosi o radę i udziela rady; • dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; • posiada świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową; • posiada podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego; • posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami); • przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady, objaśnia procedury związane z załatwianiem spraw w instytucjach);
Filozofia	• analizuje pytanie „czy istnieje jedna zasada, czy wiele zasad rzeczywistości?” oraz w jego kontekście rekonstruuje spór między monizmem (np. Tales) a pluralizmem (np. Empedokles); • dyskutuje na temat „czy rzeczywistość w swej istocie jest zmienna, czy niezmienna?”, przedstawiając argumenty na rzecz wariabilizmu (Heraklit) oraz statyzmu (eleaci); • dyskutuje na temat „dlaczego ludzie postępują źle?”, przedstawiając tezę intelektualizmu etycznego oraz argumenty za i przeciw niemu; • ilustruje na wybranych przykładach koncepcję cnoty jako trwałej dyspozycji do zachowania właściwej miary; • rekonstruuje spór o kryterium moralnej oceny czynu: skutki dokonanego czynu (np. osiągnięcie stanu braku cierpienia i lęku) vs. wewnętrzna charakterystyka czynu (np. stan harmonii z rozumną naturą); • rozpatruje wybrane problemy etyczne na tle współczesnego sporu między konsekwencjalizmem (np. utilitaryzm) a deontologizmem (np. etyka kantowska); ZAKRES ROZSZERZONY: • omawia dziedziny ludzkiej wolności: wolność przekonań, wolność postępowania, wolność zrzeszania; • wyjaśnia zasadę niekrzywdzenia innych; • posługuje się tą zasadą w moralnej ocenie przykładowych działań ludzkich;

Język łaciński i kultura antyczna	• znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze; • świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej; • posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej: mity o powstaniu świata, o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego, o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci, o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi, mity aitiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy, związki mitologii greckiej z rzymską; • posiada podstawową wiedzę z zakresu historii starożytnej; • posiada podstawową wiedzę o kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej; • posiada podstawową wiedzę o kluczowych zjawiskach i dziełach z obszaru filozofii starożytnej; • posiada podstawową wiedzę o kluczowych zjawiskach z zakresu kultury materialnej w starożytności; • posiada podstawową wiedzę o kluczowych zjawiskach z zakresu życia publicznego i prywatnego w starożytnej Grecji i Rzymie; • posiada podstawową wiedzę o kluczowych zjawiskach z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku;
Muzyka	• formułuje samodzielne sądy na temat koncertów, recitali, przedstawień i innych wydarzeń artystycznych; • uczestniczy w występach artystycznych organizowanych przez lokalnych twórców i wykonawców przy okazji koncertów charytatywnych, okolicznościowych lub rocznicowych, a także w warsztatach muzycznych prowadzonych przez różnych twórców i animatorów;
Historia muzyki	• interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne;
Plastyka	• wymienia zabytki i dzieła architektury najbliższej okolicy; • zna najwybitniejszych lokalnych twórców, ich obszar działań artystycznych (dyscypliny, gatunki, techniki artystyczne, które wykorzystują w swojej twórczości); • wymienia najistotniejsze kierunki współczesnych awangard artystycznych (abstrakcjonizm, pop-art, konceptualizm, neofiguracja, hiperrealizm, op-art, street-art, akcjonizm i sztuka mediów), łączy je z postaciami wybitnych twórców; • opisuje dzieła sztuki regionu, stosując terminy i pojęcia właściwe dla danego obiektu i stylu; • dokumentuje (fotografuje, filmuje lub tworzy prezentacje z wykorzystaniem nowoczesnych technologii) dzieła lub wydarzenia istotne dla kultury lokalnej;

	• charakteryzuje kierunki działań wybranych współczesnych awangard i ich twórców; • podejmuje działania twórcze w oparciu o środki wyrazu charakterystyczne dla wybranych form wypowiedzi sztuki II poł. XX wieku; • wymienia i rozróżnia instytucje kultury zajmujące się profesjonalnym jej upowszechnianiem, w tym: muzea, galerie, teatry, ośrodki kultury i biblioteki; • aktywnie uczestniczy w wystawach i akcjach organizowanych przez twórców;
Historia sztuki	• rozumie konteksty kulturowe i uwarunkowania przemian w dziejach sztuki (w tym historyczne, religijne, filozoficzne);
Historia	• przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; • charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; • dostrzega problem wiedzy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; • wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła katolickiego w świecie idei ekumenizmu; • analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; • rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej; • rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; • charakteryzuje zróżnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej;
Wiedza o społeczeństwie	• przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim i dokonuje jego analizy; analizuje rolę wartości w światopoglądzie; • odróżnia tolerancję od akceptacji; wyjaśnia, jak tworzą się podziały w społeczeństwie na „swoich” i „obcych”; rozpoznaje przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz przedstawia możliwe sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom; • przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługujące się językiem regionalnym w Rzeczypospolitej Polskiej; pozyskuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w różnych państwach;

	ZAKRES ROZSZERZONY: • charakteryzuje na przykładach różne rodzaje norm społecznych (w tym ich genezę), wyjaśnia mechanizm kontroli społecznej oraz skutki łamania tych norm; • analizuje poznawcze przyczyny stosowania stereotypów i związane z tym niebezpieczeństwa; • przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – wspólność i różnorodność wartości afirmowanych w społeczeństwach europejskich; • analizuje na przykładach zjawisk kulturowych cechy kultury masowej; • charakteryzuje religię jako zjawisko społeczne; analizuje religijność we współczesnym społeczeństwie polskim i porównuje ją z religijnością w innym społeczeństwie; • wyjaśnia znaczenie obrzędów przejścia i wykazuje ich obecność w polskiej kulturze współczesnej; • wykazuje obecność tradycyjnej obrzędowości dorocznej w polskiej kulturze współczesnej; • przedstawia subkultury; charakteryzuje wizję rzeczywistości jednej z nich i analizuje słabe i mocne strony tej wizji; • przedstawia elementy dziedzictwa kulturowego etnicznej grupy mniejszościowej w Rzeczypospolitej Polskiej (mniejszości narodowe i etniczne, grupa posługująca się językiem regionalnym, imigranci);
Geografia	• charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności świata i Polski oraz wpływ religii na życie społeczne i gospodarkę; • wyróżnia główne kręgi kulturowe, przedstawia wartości wyznawane przez ich społeczności oraz wkład w dziedzictwo kulturowe ludzkości; • prezentuje wartości obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Polski na przykładzie wybranego regionu lub szlaku turystycznego; ZAKRES ROZSZERZONY: • rozumienie pozautilitarnych wartości elementów środowiska geograficznego i krajobrazów; • docenianie znaczenia dóbr kultury i zasobów przyrody w życiu człowieka, rozumienie konieczności racjonalnego ich użytkowania i ochrony; • uwrażliwianie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych, należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego i ponadnarodowego; • rozumie, na czym polega kulturowe postrzeganie przestrzeni przez człowieka oraz na podstawie materiałów źródłowych analizuje różnice w jej postrzeganiu w różnych kręgach kulturowych; • dyskutuje na temat problemów państw o różnej strukturze etnicznej (zwartości socjoetnicznej); • dostrzega wartość partycypacji społecznej w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego, w tym poprawy jakości życia;

Geografia	• uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie oraz przedstawia przykłady wpływu wykluczania grup ludności na życie społeczne i gospodarcze państw;
Podstawy przedsiębiorczości	• rozpoznawanie działań etycznych i nieetycznych w życiu gospodarczym oraz przejawów społecznej odpowiedzialności biznesu; • przyjmowanie postaw patriotyzmu gospodarczego, rozumianego jako odpowiedzialność konsumentów i ludzi biznesu za dobrobyt gospodarczy i społeczny kraju; • rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie, w tym przejawy korupcji w życiu gospodarczym oraz rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw;
Fizyka	• przedstawia wybrane informacje z historii odkryć kluczowych dla rozwoju fizyki;
Informatyka	• przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Respektowanie prywatności informacji i ochrony danych, praw własności intelektualnej, etykiety w komunikacji i norm współżycia społecznego, ocena zagrożeń związanych z technologią i ich uwzględnienie dla bezpieczeństwa swojego i innych; • postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad; • respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych; • stosuje dobre praktyki w zakresie ochrony informacji wrażliwych (np. hasła, pin), danych i bezpieczeństwa systemu operacyjnego, objaśnia rolę szyfrowania informacji; • opisuje szkody, jakie mogą spowodować działania pirackie w sieci, w odniesieniu do indywidualnych osób, wybranych instytucji i całego społeczeństwa;
Wychowanie fizyczne	• omawia przyczyny i skutki stereotypów i stygmatyzacji osób z niepełnosprawnością, chorych psychicznie i dyskryminowanych; • wymienia i interpretuje przykłady konstruktywnego i destrukcyjnego zachowania się kibiców sportowych; • wskazuje związki między wartościami etyki olimpijskiej a życiem pozasportowym; • omawia etyczne konsekwencje stosowania środków dopingujących;
Wychowanie do życia w rodzinie	• przyswaja wartości i tradycje ważne w rodzinie, w tym wspólne świętowanie, organizacja i przeżywanie wolnego czasu; • rozumie, na czym polega prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa;

Etyka	• objaśnia pojęcia: dobro i zło, wartość, godność, prawda, wolność, odpowiedzialność oraz rozważa rolę tych pojęć w etyce; • wyjaśnia pojęcie normy moralnej oraz przedstawia genezę norm moralnych; • zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów; • zna i wyjaśnia klasyczną koncepcję sumienia, kształtuje sumienie; • analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań (m.in. na przykładzie skutków ich stosowania przez uczestników ruchu drogowego); • identyfikuje i analizuje moralne aspekty życia rodzinnego, zna i porównuje różne historyczne i kulturowe modele rodziny, wyjaśnia znaczenie relacji rodzinnych w kontekście rozwoju moralnego człowieka, ocenia wartość rodziny; • wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka; • wyjaśnia pojęcie dobra wspólnego oraz podaje jego przykłady; angażuje się w realizację dobra wspólnego; • wyjaśnia znaczenie zasady solidaryzmu i kształtuje postawę solidarności; • wyjaśnia pojęcie sprawiedliwości; kształtuje cnotę sprawiedliwości; • zna i analizuje pojęcie tolerancji, rozważa zagadnienie granic tolerancji, kształtuje postawę otwartości i tolerancji; • rozważa znaczenie prawdy w życiu społecznym i politycznym; kształtuje postawę uczciwości; • rozpoznaje różne przejawy kłamstwa, zna społeczne skutki kłamstwa i dokonuje moralnej oceny kłamstwa; • identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic; • rozważa kwestię różnorodności kulturowej Europy i świata, wartościowania kultur i dialogu międzykulturowego, identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii imigrantów i uchodźców;
Język mniejszości narodowej lub etnicznej	• analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość; • wykazuje korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur; • stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą; • dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne; ZAKRES ROZSZERZONY: • rozumie relacje międzykulturowe w Polsce;

Język regionalny – język kaszubski	• analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość; • rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich; • dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur; • dostrzega wartości tkwiące w szeroko pojętym nazewnictwie regionalnym; • stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą; • określa wartości poznawanych tekstów kultury; ZAKRES ROZSZERZONY: • ma świadomość współistnienia różnych kultur; • poznaje kaszubskie zabytki językowe;
BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum	
Język polski	• dostrzega związek języka z wartościami, rozumie, że język podlega wartościowaniu (np. język jasny, prosty, zrozumiały, obrazowy, piękny), jest narzędziem wartościowania, a także źródłem poznania wartości (utrwalonych w znaczeniach nazw wartości, takich jak: dobro, prawda, piękno; wiara, nadzieja, miłość; wolność, równość, braterstwo; Bóg, honor, ojczyzna; solidarność, niepodległość, tolerancja); • dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne; • dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów;
Język obcy nowożytny	• elementy wiedzy o krajach z obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej, w tym znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur i społeczności; • stosuje formy grzecznościowe; • posiada świadomość językową (np. w zakresie podobieństw i różnic między językami);
Wychowanie fizyczne	• wyjaśnia, dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka i zasobem dla społeczeństwa oraz na czym polega dbałość o zdrowie w okresie młodości i wczesnej dorosłości, szczególnie w kontekście różnego rodzaju używek i substancji psychoaktywnych; • omawia przyczyny i skutki stereotypów i stygmatyzacji osób z niepełnosprawnością, chorych psychicznie i dyskryminowanych; • wskazuje związki między wartościami etyki olimpijskiej a życiem pozasportowym; • omawia etyczne konsekwencje stosowania środków dopingujących;

Etyka	• objaśnia pojęcia: dobro i zło, wartość, godność, prawda, wolność, odpowiedzialność oraz rozważa rolę tych pojęć w etyce; • zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów; • zna, objaśnia i stosuje główne kategorie aretyczne: cnota, wada, charakter, wzór osobowy; • zna i wyjaśnia klasyczną koncepcję sumienia, kształtuje sumienie; • wyjaśnia ideę rozwoju moralnego i podaje przykłady działań egoistycznych, konformistycznych, altruistycznych; • identyfikuje i analizuje moralne aspekty życia rodzinnego, zna i porównuje różne historyczne i kulturowe modele rodziny, wyjaśnia znaczenie relacji rodzinnych w kontekście rozwoju moralnego człowieka, ocenia wartość rodziny; • wyjaśnia pojęcie sprawiedliwości; kształtuje cnotę sprawiedliwości; • zna i analizuje pojęcie tolerancji, rozważa zagadnienie granic tolerancji, kształtuje postawę otwartości i tolerancji; • rozważa znaczenie prawdy w życiu społecznym i politycznym; kształtuje postawę uczciwości; • rozpoznaje różne przejawy kłamstwa, zna społeczne skutki kłamstwa i dokonuje moralnej oceny kłamstwa; • identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic; • identyfikuje i analizuje wybrane problemy moralne związane z postępem naukowo-technicznym (np. problem ochrony prywatności, problem ochrony praw autorskich, problem cyberprzemocy, rozwój sztucznej inteligencji, transhumanizm); • wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych;
Język mniejszości narodowej lub etnicznej	• zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej i przynależności do wspólnoty europejskiej oraz światowej; • rozpoznaje wartości narodowe związane z własnym dziedzictwem kulturowym, np.: ojczyzna, mała ojczyzna, społeczność, naród, społeczeństwo, obywatelstwo; • rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych; • rozumie relacje międzykulturowe w Polsce; wykazuje korzyści wynikające z wzajemnego przenikania kultur;
Język regionalny – język kaszubski	• zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości kaszubskiej oraz przynależności do wspólnoty narodowej i europejskiej; • dostrzega różne wzorce postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;

	• operuje słownictwem związanym z regionem kaszubskim; • określa wpływ religii, wyznania na kulturę i życie mieszkańców Kaszub; • wykazuje się podstawowym zakresem wiadomości związanych z historią, geografią, przyrodą, kulturą materialną i duchową Kaszub; • dostrzega związek języka z wartościami (rozumie, że język jest wartością i narzędziem wartościowania oraz źródłem poznania wartości); • dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne;
BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej	
Język polski	• rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości; • odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu;
Język obcy nowożytny	• stosuje zwroty i formy grzecznościowe; • posiada podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego; • posiada świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową;
Wiedza o społeczeństwie	• wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka i ustala ich hierarchię, uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny; • przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim i dokonuje jego analizy; analizuje rolę wartości w światopoglądzie; • odróżnia tolerancję od akceptacji; wyjaśnia, jak tworzą się podziały w społeczeństwie na „swoich” i „obcych”; rozpoznaje przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz przedstawia możliwe sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom; • przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym w Rzeczypospolitej Polskiej; znajduje informacje na temat praw mniejszości polskiej w różnych państwach; • wyjaśnia, dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka i zasobem dla społeczeństwa oraz na czym polega dbałość o zdrowie w okresie młodości i wczesnej dorosłości, szczególnie w kontekście różnego rodzaju używek i substancji psychoaktywnych; • omawia przyczyny i skutki stereotypów i stygmatyzacji osób z niepełnosprawnością, chorych psychicznie i dyskryminowanych;

	- wskazuje związki między wartościami etyki olimpijskiej a życiem pozasportowym; - omawia etyczne konsekwencje stosowania środków dopingujących;
Etyka	- objaśnia pojęcia: dobro i zło, wartość, godność, prawda, wolność, odpowiedzialność oraz rozważa rolę tych pojęć w etyce; - zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów; - zna, objaśnia i stosuje główne kategorie aretyczne: cnota, wada, charakter, wzór osobowy; - zna i wyjaśnia klasyczną koncepcję sumienia, kształtuje sumienie; - wyjaśnia ideę rozwoju moralnego i podaje przykłady działań egoistycznych, konformistycznych, altruistycznych; - identyfikuje i analizuje moralne aspekty życia rodzinnego, zna i porównuje różne historyczne i kulturowe modele rodziny, wyjaśnia znaczenie relacji rodzinnych w kontekście rozwoju moralnego człowieka, ocenia wartość rodziny; - wyjaśnia pojęcie sprawiedliwości; kształtuje cnotę sprawiedliwości; - zna i analizuje pojęcie tolerancji, rozważa zagadnienie granic tolerancji, kształtuje postawę otwartości i tolerancji; - rozważa znaczenie prawdy w życiu społecznym i politycznym; kształtuje postawę uczciwości; - rozpoznaje różne przejawy kłamstwa, zna społeczne skutki kłamstwa i dokonuje moralnej oceny kłamstwa; - identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic; - analizuje problem relacji między sztuką a moralnością, rozważa zagadnienie wolności artystycznej i jej granic; - identyfikuje i analizuje wybrane problemy moralne związane z postępem naukowo-technicznym (np. problem ochrony prywatności, problem ochrony praw autorskich, problem cyberprzemocy, rozwój sztucznej inteligencji, transhumanizm); - wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych; - analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań (m.in. na przykładzie skutków ich stosowania przez uczestników ruchu drogowego);
Język mniejszości narodowej lub etnicznej	- analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość; - rozumie tematy, motywy i toposy charakterystyczne dla literatury narodowej lub etnicznej; - rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;

	• wykazuje korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur; • stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji; • stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą; • dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne;
Język regionalny – język kaszubski	• analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość; • rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich; • dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur; • dostrzega wartości tkwiące w szeroko pojętym nazewnictwie regionalnym; • odnosi się z szacunkiem do lokalnych odmian języka regionalnego; • dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne; • określa wartości poznawanych tekstów kultury

Tabela 4. Sfera psychiczna (intelektualna i emocjonalna)

Szkoła/ przedmiot	Wymagania szczegółowe. Uczeń
Liceum i technikum	
Język polski	• określa rolę języka w budowaniu obrazu świata; • określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej, narodowej); • w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; • rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska; • porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach; • korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej; • dokonuje krytycznej selekcji źródeł; • wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

	• gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych; • charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej); • rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście;
Język obcy nowożytny	• przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; • opisuje upodobania; • wyraża i opisuje uczucia i emocje; • wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; • wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); • przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film. • dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym); • korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
Filozofia	• objaśnia koncepcję uprawiania filozofii poprzez autorefleksję lub samoświadomość (hasło „poznaj samego siebie”); • definiuje terminy: <i>psychē</i>, <i>aretē</i>, <i>daimonion</i> jako kluczowe terminy filozofii Sokratesa; • próbuje odpowiedzieć na pytanie „kim jest człowiek?” oraz w jego kontekście wyjaśnia koncepcję człowieka jako jedności ciała i duszy; • wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polega względność spostrzeżeń; • identyfikuje na wybranych przykładach regres, błędne koło oraz arbitralność w uzasadnieniu; • analizuje pytanie „czy osiągnięcie wiedzy jest możliwe?” oraz w jego kontekście rekonstruuje epistemologiczny spór między dogmatyzmem a sceptycyzmem; ZAKRES ROZSZERZONY: • objaśnia sens formuły „myślę, więc jestem”;
Język łaciński i kultura antyczna	• dostrzega wagę systematyczności w poznawaniu zjawisk gramatycznych i dokładności w sporządzaniu adekwatnego przekładu; • nabiera umiejętności szybkiego praktycznego zastosowania i ćwiczenia nowo nabytej wiedzy;

Muzyka	• wykazuje wrażliwość na ochronę własności intelektualnej i wizerunku; • charakteryzuje się ciekawością poznawczą i otwartością wobec różnorodności w kulturze muzycznej; • jest zaangażowany i kreatywny w pracy projektowej i aktywnym muzykowaniu; • rozumie, na czym polega odpowiedzialność za ustalone zadania oraz dbałość o efekt końcowy;
Historia muzyki	• zna konteksty kulturowe i naukowe powstawania muzyki;
Plastyka	• formułuje samodzielne sądy (pisemne lub ustne) na temat zwiedzanych galerii, wystaw i wydarzeń artystycznych;
Historia sztuki	• samodzielnie wyszukuje informacje na temat sztuki i zjawisk artystycznych, określa źródła informacji zgodnie z zasadami prawa autorskiego i praw pokrewnych;
Historia	• charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; • charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo – technicznych na świecie po II wojnie światowej;
Wiedza o społeczeństwie	• rozpoznaje problemy życiowe młodzieży w społeczeństwie polskim i formułuje sądy w tych kwestiach; • krytycznie analizuje przekazy medialne i porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń czy procesów; formułuje własną opinię w oparciu o poznane fakty; rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy; ZAKRES ROZSZERZONY: • wyjaśnia kwestię racjonalności, emocji, uczuć, temperamentu i charakteru w postępowaniu człowieka; rozróżnia inteligencję i inteligencję emocjonalną; • wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić lub zmieniać swoje kwalifikacje zawodowe i dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej; • rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna; • kształtowanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej dla osobistego rozwoju człowieka oraz aktywności społecznej; • rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata;

Podstawy przedsiębiorczości	- wyszukiwanie informacji z różnych źródeł, ich selekcja i analizowanie; - kształtowanie w sobie odpowiedzialnych postaw jako przyszłych pracowników i pracodawców oraz należytego wypełnienia obowiązków, a także sprawiedliwego, opartego na prawości i dążeniu do prawdy traktowania pracowników; - zainteresowanie prowadzeniem własnej działalności gospodarczej oraz motywacja do ciągłego samorozwoju i inwestowania w siebie; - przyjmowanie postaw etycznych, społecznej solidarności i odpowiedzialności w życiu gospodarczym; - dostrzega znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności w życiu osobistym i rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej; - analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego w formie wolontariatu, praktyk lub stażu oraz znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym; - wykazując się kreatywnością, projektuje działania promocyjne, uzasadnia ich rolę w planowanym przedsięwzięciu oraz dyskutuje nad pozytywnymi i negatywnymi przykładami wpływu reklamy na klientów;
Biologia	- rozwija myślenie naukowe; doskonali umiejętności planowania i przeprowadzania obserwacji i doświadczeń oraz wnioskowania w oparciu o wyniki badań; - określa problem badawczy, formułuje hipotezy, planuje i przeprowadza oraz dokumentuje obserwacje i proste doświadczenia biologiczne; - określa warunki doświadczenia, rozróżnia próbę kontrolną i badawczą; - w oparciu o proste analizy statystyczne opracowuje, analizuje i interpretuje wyniki badań; - ocenia poprawność zastosowanych procedur badawczych oraz formułuje wnioski; - przeprowadza celowe obserwacje mikroskopowe i makroskopowe. - wykorzystuje różnorodne źródła i metody pozyskiwania informacji; - odczytuje, analizuje, interpretuje i przetwarza informacje tekstowe, graficzne, liczbowe; - odróżnia wiedzę potoczną od uzyskanej metodami naukowymi; - odróżnia fakty od opinii; - objaśnia i komentuje informacje, posługując się terminologią biologiczną; - odnosi się krytycznie do informacji pozyskanych z różnych źródeł, w tym internetowych;

Chemia	• pozyskuje i przetwarza informacje z różnorodnych źródeł z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych; • ocenia wiarygodność uzyskanych danych; • konstruuje wykresy, tabele i schematy na podstawie dostępnych informacji; • wykorzystuje wiedzę i dostępne informacje do rozwiązywania problemów chemicznych z zastosowaniem podstaw metody naukowej; • wskazuje na związek właściwości różnorodnych substancji z ich zastosowaniami i ich wpływem na środowisko naturalne; • reaguje w przypadku wystąpienia zagrożenia dla środowiska; • wskazuje na związek między właściwościami substancji a ich budową chemiczną; • bezpiecznie posługuje się sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi; • projektuje i przeprowadza doświadczenia chemiczne, rejestruje ich wyniki w różnej formie, formułuje obserwacje, wnioski oraz wyjaśnienia; • stosuje elementy metodologii badawczej (określa problem badawczy, formułuje hipotezy oraz proponuje sposoby ich weryfikacji);
Fizyka	• rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem praw i zależności fizycznych; • planowanie i przeprowadzanie obserwacji lub doświadczeń oraz wnioskowanie na podstawie ich wyników; • posługiwanie się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych; • wyodrębnia zjawisko z kontekstu, nazywa je oraz wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla jego przebiegu; • przedstawia własnymi słowami główne tezy tekstu popularnonaukowego z dziedziny fizyki lub astronomii;
Matematyka	• dobieranie i tworzenie modeli matematycznych przy rozwiązywaniu problemów praktycznych i teoretycznych; • tworzenie pomocniczych obiektów matematycznych na podstawie istniejących, w celu przeprowadzenia argumentacji lub rozwiązania problemu; • dostrzeganie regularności, podobieństw oraz analogii, formułowanie wniosków na ich podstawie i uzasadnianie ich poprawności; • dobieranie argumentów do uzasadnienia poprawności rozwiązywania problemów, tworzenie ciągu argumentów, gwarantujących poprawność rozwiązania i skuteczność w poszukiwaniu rozwiązań zagadnienia;

Informatyka	• rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów na bazie logicznego i abstrakcyjnego myślenia, myślenia algorytmicznego i sposobów reprezentowania informacji; • programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera oraz innych urządzeń cyfrowych: układanie i programowanie algorytmów, organizowanie, wyszukiwanie i udostępnianie informacji, posługiwanie się aplikacjami komputerowymi; • wyszukuje w sieci potrzebne informacje i zasoby, ocenia ich przydatność oraz wykorzystuje w rozwiązywanych problemach; • poszerza i uzupełnia swoją wiedzę korzystając z zasobów udostępnionych na platformach do e-nauczania; • przygotowuje się do świadomego wyboru kierunku i zakresu dalszego kształcenia, głównie informatycznego, z myślą o przyszłej karierze zawodowej;
Wychowanie fizyczne	• dokonuje samooceny sprawności fizycznej na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych dla kategorii wiekowej; • dobiera sposoby kształtowania sprawności fizycznej w zależności od zainteresowań i charakteru pracy zawodowej; • ocenia reakcje własnego organizmu na wysiłek fizyczny o różnej intensywności; • wylicza oraz interpretuje wskaźnik masy ciała (BMI) na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych dla kategorii wiekowej; • opisuje wybrane techniki relaksacyjne; • wskazuje możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii do oceny tygodniowej aktywności fizycznej; • wskazuje zagrożenia związane z komercjalizacją sportu w tym ruchu olimpijskiego; • wykonuje ćwiczenia relaksacyjne dostosowane do indywidualnych potrzeb; • wyjaśnia, gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia oraz dokonuje krytycznej analizy informacji medialnych w tym zakresie (trendy, mody, diety, wzorce żywieniowe); • wymienia choroby cywilizacyjne uwarunkowane niedostatkiem ruchu, nieodpowiednim odżywianiem, w szczególności choroby układu krążenia, układu ruchu i otyłość, oraz omawia sposoby zapobiegania im; • wyjaśnia, dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka i zasobem dla społeczeństwa oraz na czym polega dbałość o zdrowie w różnych okresach życia; • omawia zasady racjonalnego gospodarowania czasem i dostosowania formy aktywnego wypoczynku do rodzaju pracy zawodowej i okresu życia;

	• wyjaśnia, na czym polega samobadanie i samokontrola zdrowia oraz dlaczego należy poddawać się badaniom profilaktycznym w okresie całego życia; • omawia szkody zdrowotne i społeczne związane z paleniem tytoniu, nadużywaniem alkoholu i używaniem innych substancji psychoaktywnych; wyjaśnia, dlaczego i w jaki sposób należy opierać się presji oraz namowom do używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych; • dobiera sposoby redukowania nadmiernego stresu i radzenia sobie z nim w sposób konstruktywny; • wyjaśnia, na czym polega praca nad sobą dla zwiększenia wiary w siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności podejmowania decyzji; • wyjaśnia, na czym polega konstruktywne przekazywanie i odbieranie pozytywnych i negatywnych informacji zwrotnych oraz radzenie sobie z krytyką;
Edukacja dla bezpieczeństwa	• wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy i zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia oraz wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja; • wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym; wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie; • zna podstawowe sygnały i objawy problemów ze zdrowiem psychicznym (stres fizyczny i emocjonalny, zaburzenia odżywiania, depresja kliniczna); • opisuje konstruktywne i niekonstruktywne sposoby radzenia sobie z emocjami, w tym negatywnymi; • określa, gdzie w okolicy swojego miejsca zamieszkania działają instytucje i organizacje świadczące leczenie, pomoc i wsparcie w przypadkach problemów zdrowia psychicznego, w szczególności świadczące usługi dla młodzieży; • wyjaśnia związki między aktywnością fizyczną zwyczajami żywieniowymi i dobrostanem emocjonalnym;
Wychowanie do życia w rodzinie	• zna zagrożenia okresu dojrzewania: uzależnienia chemiczne behawioralne, presja seksualna, pornografia, prostytutka nieletnich, ekshibicjonizm także w internecie; • omawia problemy wieku młodzieńczego i sposoby radzenia sobie z nimi; • rozumie znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi; • określa główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo, wzajemna pomoc i uzupełnianie, integralna współpraca płci; • rozumie, na czym polega odpowiedzialność za sferę seksualną i prokreację;

	• rozumie znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi; • jest odpowiedzialny za własny rozwój i samowychowanie;
Etyka	• rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia; posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych; • identyfikuje i analizuje problem sensu życia w kontekście klasycznego pytania etycznego: „jak należy żyć?”; • identyfikuje i analizuje problem szczęścia, rozważa relację szczęścia do moralności; • podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych; • jest świadomy, że postęp cywilizacyjny dokonuje się dzięki wiedzy; wyjaśnia, dlaczego wiedza jest dobrem (wartością); • identyfikuje i analizuje wybrane problemy moralne związane z postępem naukowo-technicznym (np. problem ochrony prywatności, ochrony praw autorskich, cyberprzemocy, rozwój sztucznej inteligencji, transhumanizm);
Język mniejszości narodowej lub etnicznej	• rozumie konsekwencje stosowania form charakterystycznych dla środków elektronicznych (takich jak: SMS, e-mail, czat); • świadomie korzysta z zasobów internetu, w tym multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich wartość, przestrzega praw bezpieczeństwa w sieci;
Język regionalny – język kaszubski	• świadomie korzysta z zasobów internetu oraz krytycznie ocenia ich wartość;
BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum	
Język polski	• wyszukuje i wykorzystuje literaturę przydatną do opracowania różnych zagadnień; selekcjonuje ją według wskazanych kryteriów (w zasobach bibliotecznych korzysta zarówno z tradycyjnego księgozbioru, jak i z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym internetu); • tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie); • publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność głosu);

Język obcy nowożytny	- wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); - dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym); - korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych
Informatyka	- objaśnia rolę technik uwierzytelniania, kryptografii i podpisu elektronicznego w ochronie i dostępie do informacji. Stosuje dobre praktyki w zakresie ochrony informacji wrażliwych (np. hasła, pin), danych i bezpieczeństwa systemu operacyjnego; - opisuje szkody, jakie mogą spowodować działania pirackie w sieci, w odniesieniu do indywidualnych osób, wybranych instytucji i całego społeczeństwa;
Wychowanie fizyczne	- wskazuje mocne i słabe strony własnej sprawności fizycznej; - dokonuje samooceny sprawności fizycznej na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych; - wykonuje ćwiczenia relaksacyjne dostosowane do indywidualnych potrzeb; - wyjaśnia, na czym polega umiejętność planowania bezpiecznej aktywności fizycznej dla siebie i innych; - wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z nowoczesnego sprzętu sportowego; - dobiera sposoby redukcji nadmiernego stresu i radzenia sobie z nim; - wyjaśnia, na czym polega praca nad sobą dla zwiększenia wiary w siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności podejmowania decyzji;
Etyka	- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia; posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych; - zna i wyjaśnia pojęcia sprawstwa i zaniechania; - identyfikuje i analizuje problem sensu życia w kontekście klasycznego pytania etycznego: „jak należy żyć?”; - identyfikuje i analizuje problem szczęścia, rozważa relację szczęścia do moralności; - jest świadomy, że postęp cywilizacyjny dokonuje się dzięki wiedzy; wyjaśnia, dlaczego wiedza jest dobrem (wartością);
Język mniejszości narodowej lub etnicznej	tworzy przedmiotowe bazy danych zawierające informacje zdobywane w toku nauki;

Język regionalny – język kaszubski	wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie) i prośby;
BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej	
Język polski	- przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np.: publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych; - rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego; - rozwija umiejętność pracy samodzielnej, m.in. przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska; - porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach; - korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej; - wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny; - gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych; - korzysta z zasobów multimedialnych, np. z bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość; - wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu;
Język obcy nowożytny	- wyraża i opisuje uczucia i emocje; - przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań; - wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); - dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym); - korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych;
Informatyka	- poszerza i uzupełnia swoją wiedzę korzystając z zasobów udostępnionych na platformach do e-nauczania; - stosuje dobre praktyki w zakresie ochrony informacji wrażliwych (np. hasła, pin), danych i bezpieczeństwa systemu operacyjnego;

Wiedza o społeczeństwie	• rozpoznaje problemy życiowe młodzieży w społeczeństwie polskim i formułuje sądy w tych kwestiach; • wykazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka w państwie demokratycznym i niedemokratycznym; przedstawia problem łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym; • rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego i wykazuje ich negatywny wpływ na życie publiczne; przedstawia mechanizmy korupcji i analizuje – z wykorzystaniem materiałów medialnych – jej udowodniony przykład;
Wychowanie fizyczne	• wskazuje zagrożenia związane z komercjalizacją sportu w tym ruchu olimpijskiego; • wskazuje możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii do oceny tygodniowej aktywności fizycznej; • wykonuje ćwiczenia relaksacyjne dostosowane do indywidualnych potrzeb; • wyjaśnia, na czym polega umiejętność planowania bezpiecznej aktywności fizycznej dla siebie i innych; • wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z nowoczesnego sprzętu sportowego; • wyjaśnia, gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia oraz dokonuje krytycznej analizy informacji medialnych w tym zakresie (trendy, mody, diety, wzorce żywieniowe); • wyjaśnia relacje między sportem profesjonalnym i sportem dla wszystkich a zdrowiem, w tym problem dopingu; • dobiera sposoby redukowania nadmiernego stresu i radzenia sobie z nim; • wyjaśnia, na czym polega praca nad sobą dla zwiększenia wiary w siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności podejmowania decyzji;
Etyka	• rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia; posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych; • zna i wyjaśnia pojęcia sprawstwa i zaniechania; • charakteryzuje roztropność jako zdolność usprawniającą podmiot do podejmowania trafnych decyzji; rozwija cnotę roztropności; • identyfikuje i analizuje problem sensu życia w kontekście klasycznego pytania etycznego: „jak należy żyć?”; • identyfikuje i analizuje problem szczęścia, rozważa relację szczęścia do moralności;

Język mniejszości narodowej lub etnicznej	• posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego lub etnicznego; • świadomie korzysta z zasobów internetu, w tym multimedialnych, np. bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich wartość, przestrzega praw autorskich; • rozumie konsekwencje stosowania form charakterystycznych dla środków elektronicznych (takich jak SMS, e-mail, czat);

Opracowano na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, www.dziennikustaw.gov.pl (online, dostęp dn.: 15.09.2018).

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl